

ליל הבדולח - מערך שיעור בשילוב מצגת

לפניכם מערך שיעור מלווה בפרקי מידע ומצגת ליחידה העוסקת ב'ליל הבדולח'. (ההנחיה מותאמת בהלימה לשקופיות)

רציונל:

בנקודת הזמן בה אנו נמצאים- שנה לאירועי שמחת תורה תשפ"ד ובעיצומם של ימי 'חרבות ברזל' ואנטישמיות רוחשת בזירה הבינלאומית. חובתנו, יותר מתמיד, לתת את הדעת לאירועי 'ליל הבדולח' בהיבט ההיסטורי ולהבין את משמעותם הרלוונטית והאקטואלית.

אירועי אמסטרדם בחשוון תשפ"ה, המשקפים את האנטישמיות הגואה בעולם, מציפים מחדש את הצורך הפדגוגי-חינוכי לנהל שיח ודיון על עצימותם של האירועים. יש להעניק לתלמידים כלים לחוסן ולעוגן במבט אל העבר על תקומת עמ"י וצפייה מוטת עתיד בהבטחה "נצח ישראל לא ישקר".

נושא זה הוא חלק אינטגרלי מתוכנית הלימודים. לשם כך, מוצגות הצעות להטמעת מיומנויות שיכולות לשמש בסיס וכלים אופרטיביים לביצוע המשימות המבוקרות, כמו מיזוג מידע וכתובת מאמר בעיתון.

✍ התלמידים יקבלו מידע היסטורי ויפגשו עם מקורות מידע מחקריים ומגוונים על אודות 'ליל הבדולח'.

✍ התלמידים יפגשו במסירות נפש של יהודים לספרי קודש ולספרי תורה כערך חינוכי

✍ התלמידים יבינו את נקודת הממשק בין אירועי ליל הבדולח למציאות האקטואלית

✍ התלמידים יקבלו חוסן אמוני ויהודי כעוגן למציאות חיים

מיומנויות

- אוריינות ויזואלית
- מיזוג מידע ובין-תחומיות
- אוריינות לשונית
- אימון בשימוש במקורות תיעוד
- כלי השוואה והנגדה
- ניהול שיח ודיון

שלב א' - עיון במקורות מידע

מצ"ב מקורות אינפורמטיביים המתארים את 'ליל הבדולח'. אפשר לתת לתלמידים את משימות המידע כשלב מכין או כפעילות כיתתית, מטרת המשימות להקנות ידע סיסמי כהטרמה למשימות העיבוד.

פרקי מידע:

רקע:

המונח "ליל הבדולח" או "ליל הפרעות" מציין את הלילה אור לט"ז במרחשוון תרצ"ט, הלילה שבין ה' – 9 – 10 בנובמבר 1938 (אור לט"ז במרחשוון תרצ"ט), בו ערכו הנאצים פרעות בתושבים היהודים. באזורים מסוימים כבר הקדימו והחלו הפרעות ב' – 7 בנובמבר, ולמעשה, נמשכו הפרעות וההרג עד סוף שנת 1938. הפרעות האלה היו את אות הפתיחה לגירוש שיטתי, הפקעות נכסים, ובהמשך השמדת כל היהודים בגרמניה בזמן השלטון הנאצי. הייתה זו נקודת השיא של המדרגה הראשונה של השואה.

המונח "ליל הבדולח" היה יצירה של ההמונים, ונראה שנוצר על ידי תושבי ברלין בהשראת החלונות המנופצים, ובשל רסיסי הזכוכית הרבים שכיסו את הרחובות. אחרי סיפוחה של אוסטריה-אנשלוס (Anschluss) באביב 1938, גברו רדיפות היהודים ברייך הגרמני המורחב. ב' – 28 באוקטובר 1938, הוציא הגסטאפו הוראה לאסור את כל נושאי הדרכון הפולניים, ולהעביר אותם מעבר ל"גבול הירוק" לפולניה, לפני כניסתו לתוקף של החוק הפולני שביטל את תוקפם של הדרכונים. המגורשים הורדו באכזריות בשטח הפקר, ותעו במשך ימים הלוך ושוב, עד שהממשלה הפולנית נאותה להתיר להם גישה למחנה הפליטים זבונשין. ב' – 3 בנובמבר נודע להרשל גרינשפן, בחור יהודי בן 17 ממוצא פולני, אשר חי בפאריז, שגם הוריו וכל משפחתו גורשו לזבונשין. הוא רכש אקדח תופי, וב' – 7 בנובמבר ירה בו בשגרירות הגרמנית בארנסט אדוארד פוס-ראט. ב' – 9 בנובמבר מת פוס-ראט מפצעיו. לפי ממצאי המחקרים האחרונים לא נגרם מותו של פוס-ראט על ידי יריות, כי אם על ידי ה"טיפול" של רופאו הפרטי של היטלר.

גרינשפאן הושם בתחילה במעצר, והועבר דרך בתי כלא שונים, עד שהגיע, אחרי כניסת הגרמנים בשנת 1940 לצרפת, ומשם גורש למחנה הריכוז זאקסנהאוזן, שם נעלמו עקבותיו, וכנראה נרצח.¹

¹ מאיר שוורץ, הערך: 'ליל הבדולח', 'דעת'

מהלך:

הוראות שנשלחו ערב "ליל הבדולח":

- חנויות של יהודים יהרסו מיידית על ידי אנשי האס.אי. במדים. לאחר ההריסה יש להציב משמרות של אנשי האס.אי. שעליהן לדאוג שלא יילקחו דברי ערך. [...] יש להזמין את העיתונות.
- יש להצית מיידית בתי כנסת של יהודים, אבל יש לשמר את כל הסמלים היהודים. אסור למכבי האש לפעול. יש להגן רק על בתי מגורים של גרמנים מהגזע הארי. אבל יש להוציא מהם את היהודים, כי בימים הקרובים יכנסו לשם דיירים אריים. [...]
- הפיהרר מבקש שהמשטרה לא תתערב, יש לפרוק את כל היהודים מנשקם. במקרה של התנגדות, יש לירות מעל ההמון על החנויות של היהודים, בתי הכנסת וכו' שנהרסו יש לתלות כרזות בזו הלשון: 'נקמה על הרצח של פום-ראט'. 'מוות ליהדות העולמית'. אין ליצור קשר עם העמים הקשורים ליהודים.

תוצאות, השפעה ופרשנות:

נשרפו במסגרת הפרעות במרחבי הרייך בגרמניה ובאוסטריה 191 בתי כנסת, ובנוסף עוד 76 נהרסו לחלוטין. ההיסטוריונים קיבלו את המספרים האלה ללא כל בדיקה, כאשר, לאמיתו של דבר, כמעט כל בתי הכנסת במרחב השלטון הגרמני נפגעו. עבודות המחקר החדשות של עמותת "הנצחת בתי הכנסת" אמתו זאת, ושבניגוד לאמור לעיל, מספר כולל של כ - 1,550 (!) בתי כנסת ומקומות תפילה נהרסו חלקית או לגמרי. בנוסף, נהרסו בפרעות אלה כ - 7,500 בתי עסק השייכים ליהודים, אלפי דירות של יהודים, ותריסרים רבים של מוסדות קהילה יהודים ובתי קברות. בימים שבין ה - 9 ל - 10 בנובמבר תועדו, בדיווח פנימי של המפלגה הנאצית, לפחות 91 מעשי רצח. למעשה, מספר הקורבנות היה הרבה מעבר לכך, והם מוערכים היום בין 400 ל - 600. מספרים אלה כוללים גם מספר ניכר של מעשי התאבדות לדעת כתוצאה מהפרעות... עד סוף 1938 הגיע מספר הקורבנו לכ-1,200.

ההדים למאורעות האלה מחוץ לגרמניה היו בחלקם מזעזעים. כך זימנה ארצות הברית אליה את שגרירה למסירת דין וחשבון. בבריטניה הוערכו הפרעות כהפרה של מדיניות הפיוס של נוויל צ'מברליין, ותגברו את ההכנות למלחמה נגד היטלר. אולם, מאחר ולא ננקטו צעדים ממשיים על ידי ממשלת בריטניה, נחשב האירוע כניצחון אידיאולוגי של הנאצים. מאחר שה"עולם" החריש, נסללה הדרך לשואה הגדולה.

משימות איסוף מידע- מופיעות בשקופית מס' 2

אירועי אמסטרדם תשפ"ה והקשרם לליל הבדולח – שקופית מס' 3

מטרות בהעלאת הנושא והצגתו:

- לנהל שיח ודיון במרחב הכיתתי.
- לעמוד על הקשר בין האירועים ולאמוד את עצימותם.

- לנהל שיח רגשי-יהודי ולאומי.

הדגשים שיש לתת עליהם את הדעת:

- שנאת עולם לעם עולם.
- אמצעים מודרניים לא פוסחים על אמצעים פרימיטיביים.
- מרחבי שנאה הם ללא גבולות.
- זהות יהודית וערבות הדדית צפות בעת גילויים אנטישמיים.
- עוגן האמונה וכמגן מפני פחד.
- השוואה בין אירועי ליל הבדולח לאירועים האקטואליים – הספונטניות, פגיעה במרחב הציבורי, אמצעי התקשורת והסיקור ותעוד און ליין.

מומלץ לעיין בשאלות בשקופית מס' 3

שלב ב' מעשי - משימות מיזוג ועיבוד מידע

שקופיות מס' 6-10

התלמידים יעיינו במקורות ויוסיפו מידע חדש.

המשמעות של המשימה: לרכז מידע ולעבדו.

הדגש למשימות המצורפות:

יש לתת את הדעת מהי הייחודיות ומהו הערך המוסף של כל מקור: תמונה מול עדות ויזואלית, עדות מילולית וכתבת עיתון

שקופיות מס' 11-13

'ליל הבדולח' בגרמניה ובאוסטריה היווה מודל ואירוע פתיחה מאז ועד היום. ארוע זה משמש כמודל בדפוס הפעולה הנאצי. בשקופיות 11-12 מוצגים תיאורים זהים בפולין, המשמשים מדגם להבנת התופעה שהתרחשה בדומה לגרמניה ולאוסטריה במקומות נוספים.

בשקופית מס' 13 משימות בהקשר התיאורים והנושא.

מטרות המשימות:

- לתת לתלמידים מידע וכלים להשוואה.
- להעמיק את התודעה שיש כאן טקטיקה נאצית.
- להבין את הרלוונטיות ואת אלמנט ההשפלה.